

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут права

**ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ:
РОЛЬ ГРОМАД ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Матеріали
науково-практичного круглого столу
(м. Суми, 10 травня 2024 року)

Суми
Сумський державний університет
2024

УДК 340(477):342.25

Л73

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Панкратова В. О. – кандидат юридичних наук, доцент, старший викладач кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Сумського державного університету;

Сухонос В. В. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Сумського державного університету;

Стогова О. В. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Сумського державного університету

Видання рекомендоване до видання
рішенням вченої ради Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 7 від 21 червня 2024 року)

Локальна демократія: роль громад та органів місцевого самоврядування :
Л73 матер. науково-практичного круглого столу (Суми, 10 травня 2024 р.). –
Суми : Сумський державний університет, 2024. – 58 с.

До матеріалів увійшли тези доповідей та повідомлення викладачів, студентів, учених ЗВО і наукових установ, які брали участь у засіданні Науково-практичного круглого столу «Локальна демократія: роль громад та органів місцевого самоврядування», присвяченого ознайомленню з досвідом країн ЄС щодо децентралізації та впровадження його в Україні, проведеного в межах реалізації освітнього проекту ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH-101047645 – «EULOCDEM: Локальна демократія: кращі європейські практики для України», що реалізується за підтримки Виконавчого агентства ЄС з освіти та культури (напрямок – Модуль Жана Моне програми Erasmus+).

**Co-funded by
the European Union**

Підтримка Європейською комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, який відображає лише думки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Views and opinions expressed are however those of the author (-s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

© Сумський державний університет, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
<i>Бабич В. В.</i> ІНКЛЮЗІЯ У ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРАХ.....	6
<i>Басова В. В.</i> ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ В УКРАЇНІ.....	9
<i>Вавіло Д. О.</i> ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ: РОЛЬ ГРОМАД ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	11
<i>Гнідаш В. С.</i> БЮДЖЕТ УЧАСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ.....	14
<i>Кліменічева Р. А.</i> ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ: КРАЦІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	16
<i>Краснянський В. І.</i> МІСЦЕВІ ВИБОРИ.....	19
<i>Кривомаз К. В.</i> БЮДЖЕТ УЧАСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТІЇ.....	22
<i>Лелека С. С.</i> ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: УСПІШНИЙ ДОСВІД ЕСТОНІЇ.....	25
<i>Лемешенко А. В.</i> ГРОМАДСЬКА АКТИВНІСТЬ ЯК БАЗИС РОЗВИТКУ ГРОМАДИ.....	28

Панкратова В. О.

ЕЛЕКТРОННА УЧАСТЬ ЯК ФОРМА ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО
ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....31

Прихожай М. В.

МОЛОДІЖНІ РАДИ: ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО
ФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ.....35

Раскосова А. В.

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СУЧАСНИЙ
СТАН.....39

Рогальнікова Ю. М.

ЕЛЕКТРОННІ ВИБОРИ.....42

Скоблик М. О.

МІСЦЕВІ ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ.....45

Стогова О. В.

ІНСТРУМЕНТИ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА.....49

Татарінова К. В.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ГОЛОСУВАННЯ В
УКРАЇНІ.....53

Тригуб О. М.

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ.....56

Стогова О.В.

*доцент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права
Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету*

ІНСТРУМЕНТИ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Ст. 1 Закону № 389 дає визначення поняттю «воєнний стан» [1]. П. 3 указу Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 [2] зазначає, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені ст. 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України [3], а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені ч. 1 ст. 8 Закону № 389[1].

Ст. 38 Конституції України [3] передбачає право громадян брати участь у місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів місцевого самоврядування. Відповідно до ч. 1 ст. 39 Конституції України громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

Пунктом 8 ч. 1 ст. 8 Закону № 389[1] встановлено, що в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів АР Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, такі заходи правового режиму воєнного стану як заборона проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших

масових заходів.

Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону № 389 [1] на територіях, на яких введено воєнний стан, можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації. Повноваження військової адміністрації населеного пункту визначені ст. 15 Закону № 389. Зокрема, згідно з ч. 2 цієї статті військові адміністрації на відповідній території здійснюють повноваження із запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану та делеговані повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законами України.

У разі відсутності заборони військового командування на проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів їх проведення можливе у разі завчасного повідомлення відповідних органів. Чіткі строки такого повідомлення законодавством не визначені, проте, офіційне тлумачення положень ч. 1 ст. 39 Конституції України надано Рішенням Конституційного Суду № 4-рп/2001 від 19.04.2001[4].

За наявності правового регулювання в Україні складається практика затвердження порядку проведення масових заходів на відповідній території, що передбачає:

- обов'язковість попереднього письмового погодження проведення таких заходів з виконавчими органами відповідних рад;
- вимоги до змісту повідомлення організатора заходу (мета проведення; дата та час, тривалість заходу; місце проведення або маршрут; очікувана кількість учасників; відомості про організатора заходу та особи, відповідальної за його проведення, їх контактні дані);
- обов'язок організатора заходу забезпечити дотримання громадського порядку його учасниками;
- вимоги про наявність засобів першої медичної допомоги, дотримання правил безпеки, відповідне реагування у разі оголошення повітряної тривоги, кількість учасників заходу не більше розрахункової місткості найближчого укриття тощо.

Розглянемо особливості використання інструментів локальної демократії під час дії воєнного стану в Україні.

Місцеві вибори. Цей інструмент локальної демократії не може бути використаний під час дії воєнного стану відповідно до ч. 1 ст. 19 Закону № 389, якою прямо заборонено проведення виборів до органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Місцевий референдум. Наразі інструмент місцевого референдуму не може бути використаний у мирний час через відсутність правового регулювання порядку його призначення та проведення, а також переліку питань, що вирішуються виключно референдумом (відсутній закон). У період воєнного стану місцевий референдум не може бути використаний через відсутність профільного закону, а також ч. 1 ст. 19 Закону № 389 прямо забороняє проведення всеукраїнських та місцевих референдумів в умовах воєнного стану.

Загальні збори громадян. Враховуючи зазначені вище положення, у разі відсутності заборони військового командування на проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів, проведення загальних зборів можливе у виключних випадках та у разі завчасного повідомлення виконавчих органів відповідної ради, у в разі утворення на відповідній території військової адміністрації – повідомлення цього органу та отримання відповідного погодження.

Місцеві ініціативи. Використання цього інструменту місцевої демократії під час дії воєнного стану не обмежується, але можуть виникнути проблеми з його практичним застосуванням, оскільки місцева рада може не зібратися через відсутність кворуму, пленарне засідання може проводитися у дистанційному режимі, відповідно участь членів ініціативної групи при розгляді місцевої ініціативи може бути ускладнена.

Громадські слухання. У разі проведення громадських слухань у формах, що не передбачають зібрання значної кількості людей та які забезпечують безпеку їх проведення – заборон для проведення громадських слухань немає. При цьому

варто звернути увагу на дистанційні форми проведення громадських слухань. Проте, якщо у відповідних локальних актах, які визначають порядок проведення громадських слухань, не містяться положення про альтернативні форми їх проведення, необхідно внести відповідні зміни до цих локальних актів.

Електронні петиції до органу місцевого самоврядування. Використання цього інструмента місцевої демократії на законодавчому рівні не обмежене під час дії воєнного стану. Проте, реальна можливість його використання може обмежуватися об'єктивними обставинами, наприклад, відсутністю технічної підтримки офіційного сайту органу місцевого самоврядування або проблемами з мережею інтернет).

Можно зробити висновок, що під час дії воєнного стану участь жителів територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення не зупиняється. Однак, використання деяких інструментів місцевої демократії тимчасово обмежене, а інших – ускладнюється з об'єктивних причин.

Література:

1. Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
2. Указ президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
3. Конституція України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z960254K>.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) № 4-рп/2001 від 19.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-01#Text>